

Список використаних джерел:

1. Хахуцяк О.Ю. Статус понятого у кримінальному провадженні *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 154–160.
2. Братінов І.І. Участь і роль понятих у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2015. № 4 (4). С. 210–215.

Смоляр Ілля Едуардович

аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИКРИВАЧІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до п. 16² ч. 1 ст. 3 КПК України, викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування. КПК України не містить окремої статті, в якій було б передбачено повний перелік прав, обов’язків та процесуальних гарантій викривача, у зв’язку з чим кримінальний процесуальний статус викривача необхідно досліджувати через інших учасників кримінального провадження, характеристиками яких наділений (чи може бути наділений) викривач.

В першу чергу необхідно нагадати, що відповідно до ст. 60 КПК України, заявник може бути викривачем, якщо інформація про кримінальне правопорушення, яку він надає, відповідає вимогам п. 16² ч. 1 ст. 3 КПК України. Тобто викривач має повний обсяг прав, обов’язків та процесуальних гарантій, які має викривач. Також викривача може бути залучено до проведення окремих

процесуальних дій в якості конфіденційного співробітника, що також має враховуватися при дослідженні кримінального процесуального статусу даного учасника кримінального провадження.

Крім того необхідно зазначити, що викривач може не лише надати відомості, які будуть підставою для початку досудового розслідування, а і які можуть бути використані для встановлення обставин, що включаються в предмет доказування. Таким чином викривач може також виступати в якості свідка у кримінальному провадженні. Якщо досліджувати питання можливості участі викривача в кримінальному процесі в якості свідка, то найбільш правильним рішення буде звернутися до Параграфу 6 Глави 3 КПК України під назвою «Відводи», адже саме в цьому параграфі законодавець уточнює, які процесуальні статуси не можуть бути реалізованими одними і тими самими особами. Відповідно до зазначених положень, жодних обмежень щодо викривачів немає, а тому можливість залучення таких осіб в кримінальний процес в якості інших учасників кримінального процесу необхідно досліджувати через аналіз спеціальних положень кримінального процесуального законодавства. Таким чином можна зробити висновок, що залучення особи в якості викривача до кримінального процесу не перешкоджає його допиту в якості свідка. Цей висновок виглядає абсолютно логічним навіть з урахуванням того факту, що викривач є заявником, а заявники досить часто допитуються в якості свідків у кримінальному провадженні з приводу обставин, які стали їм відомі та з приводу яких вони звертаються до правоохоронних органів.

В той же час ми повинні зауважити, що далеко не завжди викривачі будуть активно залучатися до проведення досудового розслідування. Інколи їх участь у кримінальному провадженні буде обмежуватися лише наданням інформації про корупційне правопорушення, а всі необхідні гласні та негласні слідчі (розшукові) дії будуть проходити без їх участі. На прикладі інших країн також можна зробити висновок, що статус викривача взагалі може отримати не «інсайдер», а аналітик-фрілансер, який з відкритих даних може зробити висновок про потенційне порушення антикорупційного законодавства. І хоча на даний момент статус

таких осіб в кримінальному процесуальному законодавстві фактично не визначений, навіть потенційна можливість притягнення таких осіб до кримінального процесу в якості викривачів вже демонструє той факт, що не будь-який викривач може надавати показання щодо вчиненого кримінального правопорушення або приймати участь в негласних слідчих (розшукових) діях. В той же час ми не можемо ігнорувати можливості активного залучення таких осіб до досудового розслідування.

У зв'язку з цим ми пропонуємо розділяти всіх викривачів на дві групи:

1) викривач-заявник – особа, яка лише заявляє про корупційне кримінальне правопорушення, не залучається до проведення низки процесуальних дій чи збирання доказів, та яка в кримінальному процесі має лише права заявника і викривача;

2) викривач-інформатор – особа, яка крім того, що заявляє про корупційне кримінальне правопорушення, також має відомості, які необхідні слідству для розкриття кримінального правопорушення, або така особа може бути залучена до інших процесуальних дій для збирання доказів під час досудового розслідування.

Очевидно, що такий поділ є умовним і в першу чергу він базується на тактичних особливостях застосування викривачів під час досудового розслідування. В той же час, для повного розслідування корупційних кримінальних правопорушень, слідчий та прокурор повинні максимально оперативно визначити роль викривача у кримінальному провадженні. А зробити це можна, проаналізувавши інформацію, яка була надана викривачем, та встановивши його роль в потенційному кримінальному правопорушенні або його відношення до осіб, які в таких правопорушеннях підозрюються.